

ภาคผนวก จ.

ประวัติชาติพันธุ์ไต โดยย่อ

(ไตหลง, ไตลื้อ, ไตดอย, ไตเหนือ, ไตจีน)

ประวัติ "ไตโหลง" หรือไทใหญ่ โดยย่อ

ชนชาติพันธุ์ไต หรือ ไท (อังกฤษ: Tai) เป็นชนชาติที่เก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานหลายพันปี ในทางประวัติศาสตร์เชื่อว่าถิ่นฐานดั้งเดิมของชนชาตินี้อยู่ทางตอนกลางของทวีปเอเชีย ที่เรียกว่าเทือกเขาอัลไต (อ้ายไต) ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนในปัจจุบัน เป็นชนชาติพันธุ์ที่มีความเจริญรุ่งเรือง เป็นปึกแผ่นอยู่ในสมัยอาณาจักรปา อาณาจักรน่านเจ้า และอาณาจักรไตมาว เป็นอาณาจักรดั้งเดิมของชนชาติพันธุ์ไต ได้อพยพพลอยร่นลงมาทางใต้และทางทิศตะวันตกเป็นระยะๆ

บางกลุ่มสามารถสร้างอาณาจักรเป็นของตนเองขึ้นอย่างยิ่งใหญ่จนมีประเทศเป็นของตนเอง เช่น ไทย ลาว เป็นต้น บางกลุ่มไม่สามารถสร้างกลุ่มของตนให้เป็นปึกแผ่นได้ จึงได้ตั้งรกรากอาศัยเป็นพลเมืองกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ ของพวกอื่น เช่นไตหลวง หรือไทใหญ่ ไตลื้อ ไตมาว ไตซิ่น ไตคำตี้ อาศัยอยู่ทางตอนเหนือและตอนกลางของประเทศสหภาพเมียนมาร์ ไตอาหมอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย ไตเหโน ไตลื้อ อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน ไตนุง ไตขาว ไตดำ อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม เป็นต้น

จุดเริ่มต้นของชาวไตโหลง (อังกฤษ : Tai Loong) อยู่ที่อาณาจักรมาวหลวง เจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าเป็นเจ้าฟ้าเมืองมาวหลวงที่ชาวไทใหญ่ชื่นชมในความเก่งกล้าสามารถ ราชวงศ์ของพระองค์ปกครองอาณาจักรมาตามลำดับ กระทั่งถึงสมัยของเจ้าหม่าฟ้า บุเรณยอกยักพมาตีดินแดนไทใหญ่และเมืองมาวได้สำเร็จ ชาวไทใหญ่จึงถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วน คือไทเหนืออยู่ในประเทศจีน ไทใต้หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าไทใหญ่อยู่ในรัฐฉาน ประเทศพม่า ในยุคสมัยนั้น แม้จะตกอยู่ในความปกครองของพม่า แต่ไทใหญ่ในรัฐฉานยังปกครองโดยระบบเจ้าฟ้า โดยมีเมืองทั้งหมด ๙ เมือง เรียกว่า เมืองไตเก้าฮายหอ หมายถึง เมืองไทใหญ่เก้าเมืองกับหอเจ้าฟ้าเก้าหอ

รัฐฉานเป็นอิสระจากพม่า เมื่ออังกฤษซึ่งล่าอาณานิคมได้แผ่อิทธิพลเข้ามาปกครองพม่า ในช่วงที่อังกฤษครอบครองอยู่นั้น รัฐฉานยังคงปกครองด้วยระบบเจ้าฟ้า โดยแบ่งการปกครองออกเป็น ๓๔ หัวเมืองใหญ่ อังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้จัดทำข้อตกลง Atlantic Charter ที่ระบุว่าเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลง จะคืนเอกราชให้กับประเทศต่างๆ ที่เป็นอาณานิคม พม่า รัฐฉาน ฉิ่นคะฉิ่น และคะยาห์ ร่วมกันทำสัญญาปางหลวง เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๐ มีสาระสำคัญว่าจะอยู่ร่วมเป็นสหภาพพม่าเป็นเวลา ๑๐ ปี เมื่อครบกำหนดแล้ว ต่างฝ่ายต่างเป็นอิสระแก่กัน จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ซึ่งครบ ๑๐ ปี สัญญาปางหลวงกลับเป็นโมฆะ รัฐฉานและชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่มตกอยู่ในความปกครองของพม่า ส่งผลให้เกิดการต่อสู้อย่างรุนแรงระหว่างพม่ากับชนกลุ่มน้อย รวมถึงชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน ยังผลให้เกิดการอพยพของชาวไทใหญ่ไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

สำหรับประเทศไทยนั้น ชาวไทใหญ่จากรัฐฉานเดินทางเข้ามาหลายระลอก รุ่นแรกๆ เข้ามาตั้งรกรากในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ รุ่นหลังๆ ในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๙ ที่มีความรุนแรงทางการเมืองการปกครอง มีการอพยพของชาวไทใหญ่เข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก ปัจจุบันนี้ตั้งรกรากอยู่ทั่วไปในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะอำเภอเวียงแหง เชียงดาว แม่อาลัย และ ฝาง ตลอดถึงกรุงเทพฯ จำนวนคนประมาณ ๑.๐๐๐,๐๐๐ ล้านคน ที่มาตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทยกับมาเป็นแรงงานข้ามชาติ

ชาวไตโหลงเป็นคนรักเชื่อเครื่อง ภาควัฒนธรรมในประวัติศาสตร์ ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตน เช่น การแต่งกาย อาหาร และภาษา สมัยก่อนเป็นไตถั่วงอก ณ เวลานั้น เป็นอักษรไตตัวมน (ม.ห้าตัว) และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ยึดพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนใดก็ตาม และที่เพิ่งเข้ามาในอยู่อาศัยในเมืองเชียงตุงหลังช่วงประมาณปี ค.ศ. ๑๘๑๕-๑๘๑๖ (พ.ศ. ๒๓๕๘-๒๓๕๙) พร้อมกับเจ้าฟ้าเมืองนาย เมืองลือจือก และเมืองหนอง มาพึ่งอาศัยเมืองเชียงตุง ในรัชสมัยของเจ้าฟ้ากองไต (ค.ศ. ๑๗๘๗-ค.ศ. ๑๘๑๓) กับ เจ้ามหาชนาน (ค.ศ. ๑๘๑๓-๑๘๕๗) พร้อมกับพุทธศาสนิกายไตโหลง ส่วยจิ้น(รามัญวงศ์)จนถึงปัจจุบัน โดยมีหมู่บ้านที่เป็นไตโหลงหลักๆ ๑๐ หมู่บ้านที่มีวัดเป็นนิคมฝ่ายไต(ส่วนจิ้น) เช่น หมู่บ้านวัดธัมมโหม่นยะบางส่วน วัดหมอกใหม่(กองมูคำ) วัดตุ้ยยา น้ำแซก จอมมน เป็นต้น ในชนบทมีบ้านนา ยางปู กุงโหม่ง บ้านแงน บ้านเตาน้ำกับเตาห้วย ยางเฮ่า ยางไก่อ ยางละ เป็นต้น

ปัจจุบันถึงแม้ว่า ชนชาติไตจะกระจัดกระจายไปอยู่ทุกหนทุกแห่งในภูมิภาคนี้ แต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ในความเป็นไต ที่เห็นเด่นชัดก็คือด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อทางศาสนา ทุกกลุ่มต่างนับถือพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น รากเหง้าทางภาษาก็เป็นภาษาไทยเดิมด้วยกันแทบทั้งสิ้น วัฒนธรรมการแต่งกาย และการกินอยู่ตลอดจนนิสัยใจคอก็แทบไม่แตกต่างกัน

อัตลักษณ์และวัฒนธรรมเด่น :

- ธงชาติ ๔ สี (เหลือง,เขียว,แดง,ขาว ดวงจันทร์ตรงกลาง)
- ภาษาคำพูด(ไตโหลง) / อาหาร ถั่วเน่า
- วัฒนธรรม การแต่งกาย ประเพณี ๑๒ เดือน เช่น ปอยสา่งลอง
- ศิลปะดนตรี การฟ้อนเจิงลาย ก้าแลว ฟ้อนรำก้าป้งก้อง ว๊อกกวาม
- สัญลักษณ์ที่เด่น เสื้อ และกลองกันยาว ที่สื่อความเป็นไตโหลง

ประวัติ "ไตลื้อ" โดยย่อ

กลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า "ไทลื้อ" (อังกฤษ : Tai Lue) เดิมชาวลื้อหรือไทลื้อ มีถิ่นที่อยู่บริเวณ เมืองลื้อหลวง จีนเรียกว่า "ลื้อเจียง" ต่อมาได้เคลื่อนย้ายลงมาอยู่บริเวณเมืองหนองแส หรือที่เรียกว่าคุนหมิงในปัจจุบัน แล้วย้ายลงมาสู่ลุ่มน้ำน้ำโขง สิบสองปันนาปัจจุบัน ประมาณศตวรรษที่ ๑๒ จึงเกิดมีวีรบุรุษชาวไทลื้อชื่อ เจ้าเจียงหาญ ได้รวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ในสิบสองปันนาปัจจุบันตั้งเป็นอาณาจักรแจ๋ลื้อ (เซอลี่) โดยได้ตั้งศูนย์อำนาจการปกครองเอาไว้ที่หอคำเชียงรุ่ง นาน ๗๙๐ ปี ต่อมาถึงสมัยเจ้าอินเมือง ครองราชต่อมาในปี ค.ศ. ๑๕๗๙-๑๕๘๓ (พ.ศ. ๒๑๒๒-๒๑๒๖) ได้แบ่งเขตการปกครองเป็นสิบสองหัวเมือง แต่ละหัวเมืองให้มีที่ทำนา ๑,๐๐๐ หาบข้าว (เชื้อพันธุ์ข้าว) ต่อมาหนึ่งที่/หนึ่งหัวเมือง จึงเป็นที่มาจนถึงปัจจุบันเมืองสิบสองปันนาได้แบ่งเขตการปกครองเอาไว้ในอดีตดังนี้ (ที่มาของคำว่า สิบสองพันนา อ่านออกเสียงเป็น "สิบสองปันนา")

ชาวไทลื้ออาศัยอยู่สองฝั่งแม่น้ำโขง คือ ด้านตะวันออกและตะวันตกของแม่น้ำ มีเมืองต่างๆ ดังนี้ ภาษาไทลื้อ ได้กล่าวไว้ว่า ห้าเมืองตะวันตก หกเมืองตะวันออก รวมเจียงฮั่ง (เชียงรุ่ง) เป็น ๑๒ ปันนา เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่พูดภาษาไทลื้ออาศัยอยู่ในเขตสิบสองปันนา ตอนใต้มณฑลยูนนาน ประเทศจีน จากถิ่นฐานเริ่มต้นที่สิบสองปันนา ทั้งด้วยการขยับขยายพื้นที่ในการอยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การตั้งครอบครัวใหม่ และเหตุผลทางการเมืองการปกครอง ทำให้ชาวไทลื้อกระจายตัวจากสิบสองปันนาไปอยู่ตามถิ่นฐานต่างๆ ได้แก่ประเทศพม่า แดงเมืองยอง เมืองยู้ เมืองหลวย เมืองเชียงลาบ เมืองไร เมืองพยาก เมืองโก เมืองไต่น เมืองเลน เมืองเชียงตุง ประเทศลาว เมืองหลวงน้ำทา เมืองหลวงพุกา เมืองบ่อแก้ว ไชยบุรี (เชียงฮ่อนเชียง เชียงลม หงสา) เมืองหลวงพระบาง ประเทศเวียดนาม เมืองแฉกประเทศไทย เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำปาง แพร่ น่าน ชาวไทลื้อในสิบสองปันนาอยู่ใต้การปกครองของจีน รับอิทธิพลจากจีน มาใช้ในวิถีชีวิตจนทำให้วัฒนธรรมไทลื้อถูกกลืนกลายไปโดยมาก

สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีนเรศวรมหาราช (พญาเจือง) เป็นปฐมกษัตริย์ของชาวไทลื้อ แห่งราชวงศ์อาฟโรวสวนตาล จนถึงสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีนเรศวรมหาราชที่ ๔๑ เจ้าหม่อมคำลือ (ดาวชินชื่อ) ก่อนสิ้นสุตลงเพราะรัฐบาลจีนได้ถอดถอนท่านออกจากการเป็นเจ้าแผ่นดิน ยุบเลิกระบบการปกครองเดิมของสิบสองปันนา ในพ.ศ. ๒๔๙๖ ชาวไตลื้อได้อพยพหนีมาเรื่อยๆ จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๑ ชาวไตลื้อบางส่วนจึงอพยพมาอยู่ที่เมืองเชียงตุง ส่วนพระอนุชาได้ลี้ภัย มาอยู่ที่อำเภอแม่สาย หม่อมตาลคำ ได้ลี้ภัยมาอยู่กรุงเทพฯ

แต่กลุ่มไทลื้อกลุ่มอื่นๆ นอกดินแดนสิบสองปันน่ายังคงพยายามรักษาวัฒนธรรมการแต่งกาย ภาษาไตลื้อ อันมีลักษณะคล้ายภาษาล้านนาหรือเป็นอันเดียวกันกับไตซิ่น ต่างกันที่ทางและการออกเสียงบ้างเล็กน้อย และอาหารของตนไว้ในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ยุคในปัจจุบัน ชาวไตลื้อที่อยู่ในเชียงตุง มีภาษา วัฒนธรรม คล้ายกับไตซิ่น ๙๐ เปอร์เซ็นต์ นับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน โดยมีหมู่บ้านที่เป็นไตลื้อหลักคือ บ้านห้วยบ่อกูด ก้งนาปู่หลอย และกระจายทั่วไปเกือบทุกหมู่บ้าน จัดตั้งศูนย์กลางสมาคมไตลื้อไว้ที่หมู่บ้านเวียงใหม่

อัตลักษณ์และวัฒนธรรมเด่น :

- ภาษาคำพูด(ไตลื้อ) /อาหาร น้ำหมี่ (น้ำผักหมี่)
- วัฒนธรรม การแต่งกาย ประเพณี ๑๒ เดือน เช่น บวชลูกแก้ว ขึ้นพระธาตุ
- ศิลปะดนตรี ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ขับแป่ปี่ ขับลื้อ
- สัญลักษณ์ที่เด่น นกยูง และ ปี่ ที่สื่อถึงความเป็นไตลื้อ
- ประชากรไตลื้อทั้งหมด^๑

ตารางที่ ๖ จำนวนประชากรไตลื้อ

ประชากรทั้งหมด ๑.๕ - ๒. ล้านคน	
ดินแดนที่ให้การรับรองชาติพันธุ์	จำนวนคน
สาธารณรัฐประชาชนจีน	๔๐๐,๐๐๐
สาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์	๓๐๐,๐๐๐
ประเทศลาว	๑๓๔,๐๐๐
ประเทศไทย	๑,๐๐๐,๐๐๐
ประเทศเวียดนาม	๔,๙๖๐

^๑ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/ไตลื้อ> (๑๕ มกราคม ๒๕๕๗).

ประวัติ "ไตดอยหรือลัวะ" โดยย่อ

ไตดอย^๒ (อังกฤษ : Tai Doi) ประมาณ ๑,๓๐๐ ปีมาแล้ว ก่อนที่พวกมอญจะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่เขตลุ่มน้ำปิง บรรพบุรุษของไตดอย ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่แล้ว ละว้าหรือที่คนไทยภาคเหนือเรียกว่า “ลัวะ” ชาวเชียงตุงเรียกว่า "ไตดอย" นั้น เป็นกลุ่มชนออสโตรนีเซียน และเรียกตัวเองว่า “ละเวียะ”

ไตดอยหรือลัวะ(ละว้า) เป็นชนชาติดั้งเดิมที่อยู่อาศัยตามบริเวณลุ่มแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำโขง มีอยู่กระจัดกระจายในตอนใต้ของจีน พม่า ลาว และตอนเหนือของไทย เชื่อกันว่าเป็นชนชาติที่เป็นเจ้าของดินแดนลุ่มแม่น้ำปิง บางกลุ่มอาศัยอยู่ตามฝั่งแม่น้ำโขง (สาละวิน) ในรัฐไทใหญ่ (Shan State) ก่อนที่พญามังรายจะมารบชนะ และชนชาติไทยจะเข้ามาครอบครองอาณาจักรล้านนาในเวลาต่อมา ไตดอยมีกษัตริย์ของตนเอง และองค์สุดท้ายคือขุนหลวงวิลังกะ ซึ่งถูกพระนางจามเทวี กษัตริย์มอญแห่งนครหริภุญชัย (ลำพูน) ตีแตกพ่ายไปอยู่บนป่าเขา มีไตดอยบางส่วนที่อาศัยอยู่พื้นราบ แต่คนกลุ่มนี้รับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ จากกลุ่มคนที่ตนอาศัยอยู่ด้วยแทบจะแยกไม่ออกแล้วว่าเป็นคนละชาติพันธุ์ยกเว้นลักษณะทางกายและคำพูดคำจาการแต่งกายเท่านั้น ทั้งยังสามารถพูดภาษาไทยได้ด้วย เช่นที่หมู่บ้านแกก บ้านแสน ห่างจากเชียงตุงไปประมาณ ๔๐ กิโลเมตรที่เป็นชาวไตดอยหรือลัวะเกือบทั้งหมด

ดอยหรือลัวะ(ละว้า)อาศัยอยู่ใน ๙ จังหวัด ๒๑ อำเภอ ๗๑ หมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือน ๓,๓๒๒ หลังคาเรือน ประชากรรวม ๑๗,๖๓๗ คน ชนชาติละว้า อยู่ในเขต พื้นที่ ๖ ประเทศ คือ จีน พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา และไทย โดยกระจายตัวกันอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ๖ จังหวัด คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน อุทัยธานี สุพรรณบุรี เชียงราย และลำปาง อาณาจักรของพวกละว้า คือ บริเวณแหลมสุวรรณภูมิ และเขตมณฑลยูนนานตอนใต้ เมื่อถูกขอม เขมร ไทย ลาว จาม และเวียดนามรุกรานก็พากันแตกพ่ายไปอยู่ตามป่าเขาห่างไกล ละว้านั้นเป็นชนกลุ่มดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาจักรล้านนาก่อนการตั้งเมืองเชียงใหม่ อาณาจักรละว้า ถึงกาลล่มสลายประมาณปี พ.ศ. ๑๒๐๐ ในสมัยของขุนหลวงวิลังกะ ผู้นำคนสุดท้ายของชาวละว้า

การตั้งถิ่นฐานของละว้า เป็นการตั้งถาวร บ้านยกพื้นสูง มุงหลังคาด้วย หญ้า มีระเบียบ และห้อง 1 ห้องใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เลี้ยง สัตว์ ยุ้งข้าวแยกอยู่ต่างหาก ขานหน้าบ้านสำหรับใช้นั่งป็นฝ้ายกรอด้วย ทอผ้าภายในห้องมีเตาไฟ สุมไฟไว้ตลอดเวลา ใช้เสื่อไม้ปูนอน หมอนทำด้วยท่อนไม้ ไม่นิยมนอนบนที่นอน

^๒ บทความ ปริศนาพงศาวดาร “ลัวะ”, ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะและคณะ, ความ เป็นมา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.konbondoy.ob.tc/lu.html> (๑๕ มกราคม ๒๕๕๗).

การแต่งกายของพวกเขากล่าวว่า ผู้หญิงสวมเสื้อสีดำมีขลิบผ้าสีแดงที่ปลายแขน นุ่งผ้าสั้น ทรงกระบอกสีดำลายแดง สวมเสื้อสีขาวทั้งชายและหญิงนิยมเจาะหู ให้เป็นรูโตเอาใบลาน หรือแผ่นทองเหลืองม้วนกลมยัดใส่ไว้ เอาด้ายทำเป็นพู่ห้อยลงมาผู้หญิงประดับคอด้วยสร้อยลูกปัดลูกเดียว หินสวมกำไลข้อมือเงินขดเป็นเกลียวหญิง ผู้ชายสวมเสื้อผ่าอก แขนเสื้อกุยเฮง กางเกงหลวมๆ แบบกางเกงจีน

ถือปฏิบัติพิธีกรรมการไหว้ผีลัวะ ที่มีชื่อว่า ผีสะมัง หรือปู่สะย่าสะแสะ กับการเซ่นบวงสรวงวิญญาณของขุนหลวงวิลังคะ ในเดือนแปด หรือเดือน เก้าเหนือ คือ เดือนพฤษภาคม ต่อเดือนมิถุนายนของทุกปี

ลักษณะหน้าตา คนไตดอยผิวคล้ำกว่าคนไตทั่วไป ผู้ชายสูงประมาณ ๑๖๐ เซนติเมตร ผู้หญิงสูงประมาณ ๑๕๐ เซนติเมตร ใบหน้ากว้าง แบนริมฝีปากหนา เส้นผมสีดำสลายเป็นคลื่นแนบหนังศีรษะ ชอบเจาะหูเพื่อใส่ลานหู ผู้ชายตัดผมสั้น ผู้หญิงไว้ผมยาวเกล้ารวบเป็นมวยไว้ที่ท้ายทอยส่วนเด็กๆ โกนศีรษะหมด

อาหารหลักคือ ข้าวเปือ คือ ข้าวต้มใส่ถั่วเน่าเมอะ (ถั่วเหลืองหมัก) กับสิ่งอื่นๆ เท่าที่จะหาได้ พวกเขากินอยู่ง่ายๆ อาหารทุกอย่างจะใส่ถั่วเน่าเมอะเสมอคงใช้แทนกะปิ ซึ่งเป็นของหายาก แต่ปัจจุบันมีอาหารการกินคล้ายกับชาวเมืองเชียงตุงทั่วไป

อาชีพ ชาวไตดอยจะยึดอาชีพหลักคือ การทำไร่ มีคำกล่าวว่า "ดอยเฮ็ดไร่ ไตเฮ็ดนา" ส่วนไตดอยในเชียงตุง เฉพาะในเขตเวียงมีหลากหลายอาชีพ พ่อค้าแม่ขาย เกี่ยวกับผัก-ข้าว และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับของป่า เช่น ปลุกท้อ เสาวรส ผักกาด ถั่วปัส มะเขือเทศ ถั่วแดง ถั่วลันเตา และเป็นผู้สำคัญในประเพณีสงกรานต์ มีหน้าที่ตักถองชั้ตตลอดช่วงระยะเวลางานสงกรานต์ มีลัทธิความเชื่อบูชาผีและบรรพบุรุษผสมผสานไปกับศาสนาพุทธ (ในเชียงตุง นับถือพุทธชาวไตดอยนับถือพุทธ ๙๐ เปอร์เซนต์

อัตลักษณ์และวัฒนธรรมเด่น :

- ภาษาคำพูด(ไตดอย) /อาหารข้าวเปือ ข้าวต้มถั่วเน่าเมอะ (ถั่วเหลืองหมัก)
- วัฒนธรรม การแต่งกาย ประเพณี ๑๒ เดือน เช่น บวชลูกแก้ว ขึ้นพระธาตุ
- ศิลปะดนตรี ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ขับขอม มาต เสิน
- สัญลักษณ์ที่เด่น ของสีดำหรือผีบรรพบุรุษ ที่สื่อถึงความเป็นไตดอย (ลัวะ)

ประวัติ "ไตเหนือ" โดยย่อ

ไตเหนือ^๓ (อังกฤษ: Tai Nüa) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งในตระกูลภาษาไท-กะได อาศัยอยู่ในเขตปกครองตนเองชนชาติไทและจิงผ่อ เต๋อหง พูตภาษาไทใต้คง อาศัยอยู่ ๒๘ เมือง ใน ๒๘ เมืองนั้น ๒๔ อยู่ในกลางแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาละวิน ๔ เมืองมีอยู่ปากตะวันออกแม่น้ำโขง ดินแดนไตเหนือ หนตกสุดเป็นเมืองลา หนใต้สุดเป็นเมืองแลม พื้นที่ราบในดินแดนประเทศจีน หนใต้ติดกับสิบสองปันนา เมืองหลวงอันรุ่งเรืองมี ๓ เมืองคือ

- ๑) เมืองบ่อ
- ๒) เมืองซอน
- ๓) เมืองกึ่งม้า

ไตเหนือที่มาอยู่เมืองเชียงตุง มาจาก เมืองก้า เมืองบ่อ เมืองนิม เชียงรุ่ง สิบสองปันนา ไตเหนือมี ๑๙ หมู่บ้าน หลังคาเรือนประมาณ ๑๗๐๐ กว่าหลังคา เช่น หมู่บ้านป่าแดง จอมใหม่ บ่อเรือ เชียงแล ต่งสี่ เป็นต้น ชุดแต่งกาย เป็นชิ้นสีดำยาว เสื้อสีชมพู (ขาวน้ำเงิน) วันปีใหม่ มี ๒ ครั้ง เดือน ๓ (ตรุษจีน) กับ เดือนหก สงกรานต์ หลังจากเผาสรรีร่างคนตายแล้ว มีการเทศนาธรรมโดยอักษรไตเหนือสมัยเก่า (ไตลัวงอก) เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภาษาวัฒนธรรมประเพณีให้ยาวไกล

อัตลักษณ์และวัฒนธรรมเด่น :

- ภาษาคำพูด(ไตเหนือ) /อาหาร เนื้อแห้ง ตากแห้ง
- วัฒนธรรม การแต่งกาย ประเพณี ๑๒ เดือนและปีใหม่ ๒ ครั้ง
- ศิลปะดนตรี ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ขับย่น (คล้าย เล่น ขับล้อ)
- สัญลักษณ์ที่เด่น ต้อนรับหรือจัดเลี้ยงแขกอย่างยิ่งใหญ่/ขยันในการทำงาน

^๓ พระภิกษุสามธรรม และ พระภิกษุสามตาน, หนังสือที่ระลึกงานปฐวาสนกรรม วัดต่งสี่ อำเภอตอนหลวง, เชียงตุง : มปท., ๒๕๕๒

ประวัติ "ไตชิน" โดยย่อ

ไตชินหรือไทชิน (อังกฤษ : Tai Khün) เป็นชนชาติหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า ประเทศไทย ประเทศจีน และประเทศลาว เป็นส่วนมาก อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำชีนในเมืองเชียงตุง เรียกตัวเองว่า “ชิน” ตามชื่อแม่น้ำที่ชิน อันหมายถึง ฝืน ด้วยลักษณะการไหลของแม่น้ำที่ไหลย้อนขึ้นไปทางทิศเหนือเพราะพื้นที่ทางใต้มีความสูงกว่า

ชาวไตชินส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงตุง คำว่าเชียงตุงมาจากชื่อหนองใหญ่ที่อยู่ใจกลางเมือง คือ หนองตุง นัยว่า ในอดีตน้ำหนองตุงได้เอ่อล้นท่วมบ้านเมือง ชาวบ้านอยู่ไม่ได้ และมีฤๅษีคนหนึ่ง ชื่อ ตุงคฤาษี ใช้ถือนิหารของไม้ซีกขาย หรือไม้เท้า ชีตพื้นดินจนเป็นลำแม่น้ำ ระบายน้ำออกจากหนองตุงให้ไหลย้อนไปทางเหนือแล้วค่อยไหลลงทางใต้ ว่า แม่น้ำชีน

ศิลปวัฒนธรรมของชาวไตชินมีความคล้ายคลึงกับชาวไทพวนในล้านนามากที่สุด อันเนื่องจากพญามังรายผู้ครองนครเชียงใหม่เป็นผู้สร้างเมืองเชียงตุง แล้วส่งราชบุตรไปปกครองเมืองเชียงตุงเมื่อ พ.ศ. ๑๗๘๖ เชียงตุงจึงเป็นเมือง "ลูกช้างหางเมือง" หรือ "เมืองลูกหลวง" ขึ้นกับอาณาจักรล้านนาและได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาจากล้านนา ก่อนจะกลายเป็นเมืองประเทศราชของพม่า เป็นอาณานิคมของอังกฤษ และอยู่ในความปกครองของพม่าในปัจจุบัน

สำหรับวัฒนธรรมประเพณีของชาวไตชินนั้น เครื่องแต่งกายของชาวไทชินนั้นหญิงทั่วไป เสื้อจะไม่มีปก และจะใช้เชือกหรือเกลียวด้ายผูกที่เอวรัดรูป ชายเสื้อตรงเอวจะกางออกเหมือนเสื้อผู้หญิงในราชสำนักพม่า ใช้ผ้าสีชมพูอ่อนโพกหัว และจะนุ่งขึ้น สำหรับผู้ชาย จะใส่เสื้อแขนสามส่วน เป็นผ้าฝ้ายทอมือสมัยดั้งเดิม ผ้าโพกหัวส่วนมากจะใช้สีครีมหรือสีขาว จะใส่กางเกงสะดอใช้ได้ทุกสี เสื้อของชายไทชินจะเป็นเสื้อผ่าหน้าใช้กระดุม ตัดเป็นเสื้อคอกลม นิยมใส่เสื้อแบบไทยใหญ่สวมทับข้างนอก ส่วนเสื้อข้างในมักจะเป็นเสื้อยัด หรือเสื้อสีขาวมีปกลักษณะเสื้อจะเป็นลักษณะเดียวกันกับเสื้อปิด เอวกระดกเล็กน้อย นิยมเวียนหัวด้วยผ้าสีอ่อนเช่นเดียวกับไทลื้อ เครื่องประดับจะนิยมเครื่องประดับที่ทำมาจากเครื่องเงิน ผ้าชินส่วนบนเป็น ลายริ้ว หรือที่เรียกกันว่า “ชินก่าน” ส่วนตีนจะต่อด้วยผ้าสีเขียว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อีกประการหนึ่งของชาวไตชิน

การแต่งกายของสตรีไตชินเมืองยอง นิยมเสื้อที่ตัดมาจากผ้าสีขาว หรือสีชมพู รวมถึงตัดด้วยผ้าแพรที่นำเข้าจากประเทศจีน สวมใส่กันในผู้ที่มีฐานะดี การแต่งกายของบุรุษไตชินเมืองยอง นิยมเสื้อคอกลม ผ่าหน้า กระดุมผ้าแบบจีน นุ่งเตี่ยวโย้เหมือนกางเกงแบบจีน ในโอกาสที่สำคัญ บุรุษชาวไตชินจะนิยมสวมเสื้อคอปกไว้ภายในอีกด้วยเพื่อความเรียบร้อย นิยมเวียนหัวและมัดเอวด้วยผ้าแพรพรรณสีอ่อน ในคนที่มีฐานะดี

ชาวไตขึ้นได้รับการอพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่ในเชียงใหม่จำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ที่ฝีมือช่างในสมัยพระยาภาววิระ ตามนโยบาย "เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง" โดยจัดให้อยู่ตามแหล่งต่างๆ เช่น บ้านนันทาราม ชุมชนประตูเชียงใหม่ ถนนวัวลาย ตำบลหายยา จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งนอกเมืองเชียงใหม่ เช่น บ้านสันข้าวแคบ บ้านทรายมูล อำเภอสันกำแพง บ้านออนกลาง อำเภอแม่ออน บ้านต้นเกร็ด บ้านป่าสัก บ้านป่าลาน บ้านต้นกอก บ้านต้นแห่น้อย บ้านต้นแห่นหลวง อำเภอสันป่าตอง บ้านสันก้างปลา ฯลฯ

ชาวไตขึ้นเป็นพุทธศาสนิกชนที่น้อมนำพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ฝึกกุศลผลบุญ ด้วยเชื่อว่า จะนำมาซึ่งสวัสดิมงคลทั้งส่วนตนและครอบครัว ความเชื่อนี้นำไปสู่การร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างพร้อมเพรียงกัน และสมานสามัคคี

ชาวไตขึ้นเป็นประชากรส่วนใหญ่ในเมืองเชียงตุง จึงถือว่ามีอิทธิพลและเป็นกลุ่มสำคัญในการรักษาเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีของชาวไต โดยเฉพาะชาวไตขึ้น อันมีประวัติการหนีร้อนลงมาจากบ้านสร้างเมืองตั้งรกรากอยู่ที่เมืองเชียงตุง จนปัจจุบันคือ พุทธศักราช ๓๒๗ ขนชาติพันธุ์ไต (ไท) ทั้งหลายได้อพยพหนีลงมาจากในดินแดนต่างๆ เป็น ๓ สายคือ

สาย ๑ ได้ลงมาตามแม่น้ำสาละวิน (โคง) ของพม่าคือ ไตโหลง ไตคำตี ไตเหลียง ไตแดง ไตมาว ไตขอม ไตสา ไตกะทู้-คะน่าน ไตฮัสสัม

สาย ๒ ได้ลงมาออกแม่น้ำสาละวิน (โคง) แม่น้ำโขงและเจ้าพระยา คือ ไตขึ้น ไตลื้อ ไตแลม ไตเหนือ ไตดอย ไตลาว ไตโยน ไตไทย

สาย ๓ ได้ลงมาตามแม่น้ำดำ (Back River) แม่น้ำแดง Red River) ออกแม่น้ำของคือ ไตแดง ไตดำ ไตลาย ไตขาว ไตตวง ชาวไตกลุ่มนี้อยู่ใน เวียดนาม ฝรั่งเศสเรียกว่า ไทเพ (Pay Thai) พุทธศักราช ๓๒๗ B.C. ๒๑๖ ถึง จุลศักราช ๖๑๕ (พ.ศ. ๑๗๙๗) ได้อพยพจากเมืองจีน ภาคกลางลงมาเรื่อย เพราะดินแดนและน้ำดินฤดู ทำให้ไตเราแปลกกันไปตามภูมิภาค เช่น คำพูด ภาษา วัฒนธรรม แต่ยังคล้ายกันอยู่มาก ไตที่อยู่ตามแม่น้ำมาว เรียกว่า ไตมาว อยู่ตามแม่น้ำขึ้น เรียกว่า ไตขึ้น อยู่ทางเหนือแม่น้ำ เรียกว่า ไตเหนือ เป็นต้น แต่เป็นชาติพันธุ์เดียวกันหรือไตเช่นเดียวกัน

เมื่อจุลศักราช ๖๔๘ ตัว (พ.ศ. ๑๘๓๐) ค.ศ. ๑๒๘๗ สมัยกษัตริย์พม่า จ่อจว่ามิน ปกครองพุกาม เมืองเชียงตุงยังไม่อยู่ภายใต้ปกครองใคร มีอำนาจเป็นเอกราชของตนเอง เรียกชื่อเมืองเชียงตุงว่า เมืองขึ้นหลวง (ပုပ္ပလုတ်) เจ้ามางยอย กษัตริย์ชาวลัวะ ปกครองเมืองเชียงตุงเมื่อ พ.ศ. ๑๗๖๘ (จ.ศ. ๕๘๖) จนถึงมา ค.ศ. ๑๒๔๔ (พ.ศ. ๑๗๘๗) พญามังรายสามารถรบชนะเมืองเชียงตุงอันมีชาวลัวะปกครองแล้ว รับสั่งให้ "มังคุดกับมังเคียน" มาปกครองเมืองเชียงตุงสืบมา จนถึงเจ้าฟ้าจายหลวง (พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๕๐๓) มีเจ้าฟ้าปกครองทั้งสิ้น ๔๖ (บางแห่ง ๔๘) องค์

ชาวไตขึ้น พูดภาษาภาษาไตขึ้น ซึ่งเป็นภาษาในกลุ่มภาษาย่อยไทพายัพ ในกลุ่มภาษากัม-ไท ตระกูลภาษาไท-กะได มีผู้พูดทั้งสิ้น ๑๒๐,๘๕๕ คน พบในส่วนใหญ่อยู่ในเชียงตุง รัฐฉาน

ประเทศพม่า ประมาณ ๑๑๔,๕๗๔ คน (พ.ศ. ๒๕๔๓) พบในประเทศไทย ๖,๒๘๑ คน (พ.ศ. ๒๕๔๓) ในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ใกล้เคียงกับภาษาไตลื้อและภาษาไตเหนือ เขียนด้วยอักษรจีนที่มีลักษณะคล้ายอักษรล้านนา

หนังสือภาษาจีนนั้น^๔ (อังกฤษ : Khün language; จีน : Dai Khun) มาจากหนังสือพรหมมี (Brahmi) และภาษาสันสกฤต (Sanskrit) G.E Harvey ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "Outline-Burmese History" ว่า เมื่อ ๓๐๐ AD ชาวฮินดู (Hindu) เอาหนังสือ "กัทัมพอักษร" มาเผยแพร่ในเมืองสะเทิม (ตะโง่ง) [ดินแดนสุวรรณภูมิ] เมื่อ ๔๐๐ AD ชาวเขมรและมอญได้นำ "ปัลลวะอักษร" มาใช้ในเมืองเขมร มอญ ลาว ไทย เชียงใหม่ล้านนา เชียงตุง เชียงรุ่งสิบสองปันนา รัฐฉานภาคเหนือ แสหนวี หัวป่า กุโนหลง เมืองวะทั้งหมด เมืองไหนนำไปใช้ก็เรียกชื่อตามเมืองของตน เช่น เมืองเขมรเรียกว่า ภาษาเขมร เมืองเชียงตุง เรียกว่า ภาษาจีน (ตามที่ตนอยู่) เชียงรุ่ง เรียกว่า ภาษาลื้อ เชียงใหม่ล้านนา เรียกว่า ภาษาโยนล้านนา เป็นต้น ที่จริงมันเป็นหนังสือภาษาฮัมมี้ เรียกแตกต่างกันไปตามเมืองที่อยู่ ซึ่งเป็นภาษาในกลุ่มภาษาย่อยไทพายัพ ในกลุ่มภาษาคำ-ไต ตระกูลภาษาไท-กะได วรรณกรรมไทจีนที่ปรากฏสามารถแบ่งออกเป็น ๖ ประเภท คือ ธรรม คำวซอ โคลง มาต อ้ายไค้ และเส็น ลักษณะเด่นของวรรณกรรมไทจีน คือ การที่พยายามสอดแทรกคติธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไว้ในเรื่อง สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อของชาวไทจีนที่มีต่อธรรมและวรรณกรรมอย่างเคารพว่าเป็นธรรมของพระพุทธเจ้า

อย่างไรก็ตามชาวไตจีน แม้ว่าจะถูกปกครองโดยคนในชนชาติอื่น คือ พม่า ที่ปกครองมานาน แต่ชาวไตจีนก็ไม่ละทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะอักษรประจำชาติที่ชาวไตจีนยึดรูปแบบเดิมมากที่สุด

อัตลักษณ์และวัฒนธรรมเด่น :

- ภาษาคำพูด(ไตจีน) /อาหาร ข้าวฟืน ข้าวซอย น้ำพริกหนุ่ม
- วัฒนธรรม การแต่งกาย ประเพณี ๑๒ เดือน เช่น เทศน์มหาชาติ
- ศิลปะดนตรี ฟ้อนดาบ ฟ้อนรำโวง คำว ซอ มาต เส็น
- สัญลักษณ์ที่เด่น ชิง, ชิ่ง เล่นกับการเส็น เป็นสื่อแสดงถึงความเป็นไตจีน

^๔ สัมภาษณ์ คุณดวงแสงล้ำ,เลขานุการกรมการศาสนาและวัฒนธรรม เมืองเชียงตุง, วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๖.

ဘက္ကွလဲပဒီ မွ် တွံ

က	ခ	ဂ	ဂ်	ဆ	န
စ	သ	င	ဂ်	ဆ	ည
ပ	ဗ	ဒ	ဆ	ဏ	တ
စ	ဖ	င	ဂ်	ဝ	ပ
ဇ	ဗ်	တ	ဂ်	ဘ	မ
ယ	ပ	ဒ	လ	ဝ	ဇ
သ	သ	ဟ	ဂ်	ဘ	ဗွ

ภาพที่ ๑ อักษรไตจีน ๔๒ ตัว โดยมากใช้อยู่ในรัฐฉานตะวันออก และกลางแห่งในรัฐฉานตะวันตก

ဘက္ကွလဲပဒီ မွ် တွံ

က	ခ	ဂ	ဂ်	ဆ	န
စ	သ	င	ဂ်	ဆ	ည
ပ	ဗ	ဒ	ဆ	ဏ	တ
စ	ဖ	င	ဂ်	ဝ	ပ
ဇ	ဗ်	တ	ဂ်	ဘ	မ
ယ	ပ	ဒ	လ	ဝ	ဇ
သ	သ	ဟ	ဂ်	ဘ	ဗွ

ภาพที่ ๒ อักษรไตลื้อ ๔๒ ตัว โดยมากใช้อยู่ที่สิบสองปันนา เมืองยอง เมืองแลม

တူဝ်မးလိက်းတီး ၂၀ တူဝ်

ဂ	ဃ	င
လ	သ	ည
တ	ထ	ဆ
ပ	ဇ	ဇှ
မ	ဃ	လ
ရ	ဝ	၌
	က	

ภาพที่ ๓ อักษรไตหลวง ๑๙ ตัว โดยมากรัฐฉานตะวันตก และทั่วไปในรัฐฉานตะวันออก

TAI NÜA

၁	၂	၃	၄	၅
၆	၇	၈	၉	၁၀
၁၁	၁၂	၁၃	၁၄	၁၅
၁၆	၁၇	၁၈	၁၉	၂၀
၂၁	၂၂	၂၃	၂၄	၂၅
၂၆	၂၇	၂၈	၂၉	၃၀
၃၁	၃၂	၃၃	၃၄	၃၅

ภาพที่ ๔ อักษรไตเหนือ ๓๕ ตัว โดยมากรัฐฉานและสิบสองปันนา